

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון (1) עם משה כהן, יד-נתן
תאריך: 12.5.1999
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: מר כהן, אני מבקש שבתחילת הראיון תספר על החיים בביירות. במה המשפחה עסקה ומה היו הנסיבות של ההגעה שלך לארץ?
 משה כהן: נולדתי בביירות למשפחה די ענייה.

ש: המשפחה שלך חיה בביירות שנים או שהם גם כן יוצאי סוריה? הם הגיעו לביירות מדמשק כמו רוב הביירותים?

ת: כן. הגיעה מהצד של סבא.

ש: מתי?

ת: לא יודע.

ש: זאת אומרת דורות.

ת: כן. היינו הרבה דורות.

ש: במה המשפחה עסקה? איפה היא חיה?

ת: חיה בואדי אבו-ג'מיל, הריכוז שהיה שם של כל היהודים. אבא עבד בתור שכיר בחנות לדברי כתיבה. מחברות וכאלה. הוא עבד ... במשפחה. אחיי הגדולים, אח אחד עבד בבית מרקחת, והאח השני, רחמים, שהיה הציוני הגדול בכל המשפחה, דחף את כולם לארץ.

ש: כמה ילדים הייתם שם?

ת: היינו חמישה ילדים. ארבעה בנים ובת. הלכנו לקן של השומר הצעיר בביירות.

ש: אתה זוכר את השם שלו אולי?

ת: היתה לנו אפילו מדריכה מהארץ ...

ש: על אילו שנים אנחנו מדברים? תחילת שנות הארבעים?

ת: כן. זה לגבי הרקע של המשפחה. הדחיפה להגיע לארץ זה היה אחי רחמים. הוא עזב את הבית והגיע לארץ, להנה.

ש: מה פתאום הוא נדחף לעניין הציוני? הוא היה חבר במשהו?

ת: הוא היה חבר בתנועה הציונית. בשבילו זה היה כל החיים. הוא הפך את כל הבית.

ש: היה איזה שהוא ארגון ציוני שפעל בביירות באותה תקופה?

ת: כן.

ש: אתה זוכר אולי שם?

ת: לא. הייתי ילד. אני זוכר את הפעילות שלו, שהיה מתעסק בהגנה על הרובע היהודי. היו לפעמים פרעות של ערבים והם היו מתארגנים. ככה הוא הגיע לארץ.

ש: מתי הוא עלה לארץ?

ת: לפנינו. בשנת '42, '43.

ש: באיזו מסגרת? העפיל?

ת: כן.

ש: במסגרת המוסד לעליה ב' או לבד?

ת: במסגרת המוסד לעליה ב'. הוא הגיע לארץ והוא שלח מפה מכתבים לאמא שתשלח את הילדים, הוא ידאג להם.

ש: למה לאמא? לא לאבא בדרך כלל היו מעבירים את

ת: לא, לאמא. האמת היא שאבא היה רחוק מכל ... הוא לא אהב את ההתעסקות הזאת וגם לא ראה בעין יפה את כל ההתעסקות בתוך הבית. מי שהתעסק בזה היו אחיי הגדולים ואמי. הוא לא. אז אחי מפה שלח, הוא ידע שאמי היא הזו, אז הוא שלח אליה ואמר לה – תשלחי את הילדים, אני אדאג להם.

ש: מה שם האמא?

ת: אסתר.

ש: מאיזו משפחה היא באה?

ת: גם כהן.

ש: ביירותית?

ת: כן. היא באמת שלחה אותנו ... בסביבות גיל שש, שבע, שמונה ...

ש: תיכף אנחנו נדבר על הענין הזה. איך אמא אירגנה את המגעים עם אלה שאמורים להעביר אותך?

ת: היה שם יהודי ביירותי שעסק בזה, חנן.

ש: משפחת חנן?

ת: כן.

ש: חנן מישל?

ת: לא יודע את השם הפרטי. אני יודע על חנן. אמא סיכמה איתו שהוא יבוא לקחת את הילדים ויעביר אותם לארץ.

ש: אם כך אני מבין שחנן העביר אתכם באמצעות סירה?

ת: לא. הכל יבשתי. עלינו בטכסי בביירות, הוריד אותנו בארץ-ישראל.

ש: כשאתה אומר אותנו, זאת היתה קבוצה גדולה?

ת: קבוצה של ילדים. לאט לאט הגיעו כמה מוניות אז ראינו שהקבוצה נעשתה יותר גדולה.

ש: משהו בסביבות עשרים, שלושים ילדים?

ת: כן. הבריחו קבוצות קטנות עד לגבול וביצעו את ... בגבול.

ש: אתה זוכר אולי איפה?

ת: אני לא זוכר את הנקודה.

ש: ליד אצבע הגליל או קרב לחניתה?

ת: אצבע הגליל כי אנחנו הלכנו לכפר גלעדי, לכיוון ההוא. בטוח שהיינו בכפר גלעדי, את זה אני זוכר. הגענו עם המוניות לקרבת הגבול. בקרבת הגבול היו יחידות הפלמ"ח שלקחו אותנו בלילה והעבירו אותנו. מי שיכל ללכת ברגל הלך ומי שלא יכל ללכת ברגל לקחו אותו על הגב. אותי לקחו על הגב, לא

יודע. לקחו אותי על הגב וכך הגעתי לקיבוץ כפר גלעדי. בכפר גלעדי היתה שמועה שהאנגלים בדרך והחביאו אותנו בתוך מתבן. עשו חבילות חציר ושמו אותנו.
ש: עשו ח' מחבילות חציר והחביאו אתכם.

ת: כן.

ש: אתה זוכר אולי את השנה והחודש בהם עלית ארצה?

ת: לא. זהו, מכפר גלעדי העבירו אותנו למחנה עולים בקרית שמואל.

ש: רגע, אתה רץ מהר מדי. בכפר גלעדי הייתם לילה בטח?

ת: כמה לילות.

ש: כמה לילות אפילו?

ת: כן. כמה לילות עד שהעבירו אותנו למרכז הארץ.

ש: לא העבירו אתכם לאיילת השחר?

ת: לא.

ש: בכפר גלעדי הלבישו אתכם או החליפו לכם בגדים?

ת: הביאו לנו בגדים. היו בגדים חמים דוקא. זו היתה כנראה תקופת הסתו. והביאו אותנו למרכז הארץ, למחנה עולים.

ש: ישר למרכז הארץ?

ת: כן. למחנה עולים פה ליד קרית שמואל. היינו במחנה העולים כמה ימים.

ש: במחנה העולים הזה הייתם עם עוד קבוצות גדולות של עולים?

ת: הרבה מאוד קבוצות.

ש: ואתם, הקבוצה הזאת של הילדים מביירות, הייתם בנפרד? היו לכם אהלים בנפרד?

ת: כן. היינו קבוצה שלנו. ילדי סוריה ולבנון היינו ביחד.

ש: כמה אהלים הייתם?

ת: איזה שלושים וכמה ילדים.

ש: באהלים של עשרה? גדולים כאלה?

ת: גדולים, ענקיים. היינו שם כמה ימים ואז אירגנו את הקבוצה והגענו לקבוצה של איזה ארבעים ילדים ביחד והעבירו אותנו לכפר ורבורג.

ש: באותו מחנה עולים בקרית שמואל, מה היה לכם שם? איפה אכלתם? איך אכלתם? שרותים? אתה זוכר את הפרטים האלה?

ת: היה לי שם סיוט כי הייתי ילד והלכתי לאיבוד בכל הסיפור הזה. לא ידעתי איפה אוכלים, לא ידעתי מה ... לא ידעתי לשרוך נעליים אפילו.

ש: היית בן שש או שבע?

ת: כן. תשמע, זה גיל, אני הסתכלתי על הנכדים שלי היום ... גיל כזה. הסתובבנו במחנה, קיבלנו אוכל במחנה, קיבלנו שירותים במחנה, מקלחות.

ש: ובנושא של הדרכה, מישהו היה מפקח עליכם? היה שם מדריך לקבוצה?

ת: אני לא זוכר מדריך ישראלי. היתה איזו בחורה מתוך הקבוצה שהיא היתה יותר גדולה מכולם והיא ריכזה את הקבוצה.

ש: אתה זוכר את השם שלה?

ת: לאה יען.

ש: היא היתה סורית?

ת: כן. היא היתה בין העליה. היא הגיעה

ש: יחד איתכם באותה קבוצה?

ת: כן.

ש: אתה יודע אולי איפה היא היום?

ת: ניסיתי לחפש אותה אבל לא, אמרו שיש לה אחות בכרמיאל, ניסיתי ליצור קשר אבל לא

ש: לא הגעת אליה. יען זה שם המשפחה?

ת: כן.

ש: זה קצת משונה לי לעולי סוריה ולבנון. זו פעם ראשונה שאני נתקל בשם המשפחה הזה. עוד שאלה אחת – במחנה העולים הזה היה לכם טיול קטן בסביבה או הסברים, שירה?
ת: כלום.

ש: שום פעילות חברתית?

ת: לא. מהמחנה התארגנה קבוצה והעבירו אותנו לכפר ורבורג, מושב עובדים. קיבלו אותנו מאוד יפה, כל הכפר בא לקבל את קבוצת הילדים.

ש: איזו קבוצת ילדים? כמה?

ת: היינו קבוצה של שלושים, ארבעים ילדים.

ש: כולם למושב?

ת: החליטו שאנחנו נלך למושב. אנחנו חיכינו ללכת לקיבוץ כי ככה הכינו אותנו בחוץ לארץ. במקום קיבוץ שלחו אותנו למושב. לא ידענו מה זה.

ש: אתה אמרת משפט מאוד מעניין – הכינו אותנו לקיבוץ. זאת אומרת בביירות ...

ת: בביירות כשהיינו בבית השומר הצעיר דיברו על קיבוץ ועל הכשרה ועל חיים בקיבוץ.

ש: עקרונית הגעת מוכן לדבר הזה.

ת: כן, לנושא של הקיבוץ, ונפלתי למושב שזו בכלל צורת חיים אחרת.

ש: זה באמת מביא אותי לשאול – אתה הרגשת שאתה מוכן אידיאולוגית? קיבלת הסברים כאלה שהיית מוכן לחיי שיתוף? עקרונית היית מוכן לזה?

ת: כן. הייתי שרוף על זה. בתור ילד, כל הסיפורים זה היה בשבילי אלהים גדול. ונפלנו פה לחלק המושבי שזה משהו שאנחנו בכלל לא הכרנו.

ש: שאלו אתכם לאן אתם רוצים?

ת: לא שאלו. אף אחד לא שאל שום דבר. אמרו – תעלו על המכוניות, אנחנו מביאים אתכם לכפר. לך תדע, כפר היה אצלנו גם קיבוץ, והגענו לשם. לכן אני מספר לך, כי אחר כך היה מרד שם.

ש: תיכף אנחנו נשמע על המרד הזה, אבל במחנה בקרית שמואל היה מצב אם אתה זוכר שהעמידו אתכם בשלשות או ריכזו אתכם והיה מישהו שבא ומיין אתכם אלה למושב ואלה לקיבוץ? אתה זוכר תהליך מיון מסויים?

ת: לא היה תהליך מיון. כל הקבוצה שהיינו ביחד, את כל הקבוצה הזאת לקחו למושב, בלי להפריד. אמרו לנו שאנחנו נוסעים לכפר. אנחנו לא הבנו מה זה בדיוק כפר. היינו בטוחים שכפר זה קיבוץ.

ש: לגבי הקבוצה הזאת, אתה זוכר את טווח הגילאים שם?

ת: בין 7 ל-13.

ש: בנים בנות חמישים אחוז חמישים אחוז?

ת: כן. פחות או יותר.

ש: אז הגעתם לכפר ורבורג.

ת: הגענו לכפר, קיבלו אותנו מאד יפה. פעם ראשונה שקיבלו שם נוער. חילקו אותנו כל אחד למשפחה.

ש: אתה היית לבד שם או עם אח או אחות?

ת: אח. היה לי עוד אח.

ש: איזה אח?

ת: האח התאום. אברהם. התחלקנו שם למשפחות וכל משפחה לקחה ילד. אני הגעתי למשפחה רוסית ...

הם לא ידעו מה לעשות איתי. הם כל כך רצו שיהיה לי טוב, אז הם נתנו לי שם לאכול, עד היום יש לי את הסיוט של האוכל הזה. בשבילם זה היה דבר גדול, אני הבנתי את זה רק יותר מאוחר. זה היה חלב עם אטריות מתוקות. מתוק. אכלתי, לקחתי כפית, לא ידעתי איפה להקיא. זה היה נורא.

ש: לא היית רגיל לאוכל מתוק.

ת: לא הייתי רגיל. מתוק כזה, חלב מתוק עם אטריות. לא הייתי רגיל לזה.

ש: אתה זוכר את שם המשפחה?

ת: אדלמן שמאי ומרים.

ש: הם עדיין בחיים?

ת: לא, נפטרו. אני הייתי קשור אליהם הרבה שנים.

ש: היו להם ילדים?

ת: היו להם שלושה ילדים.

ש: אתה זוכר את השמות שלהם?

ת: יהודית, יואב ודליה.

ש: הם עדיין גרים בכפר ורבורג?

ת: לא. זו טרגדיה. משפחה ...

ש: אוקיי. אז אתה אומר שהאוכל לא מצא חן בעיניך. איך היה ההמשך?

ת: היה לי קשה להיות בתוך משפחה. לא הייתי רגיל לזה. הייתי בטוח שאשתייך לקבוצת ילדים ונהיה באולפן אחד וכל זה. פתאום אני בודד עם משפחה. היו להם כוונות מאוד טובות, אבל זה לא הלך ביחד. לאט לאט הסתדרתי. אתה יודע, מסתדרים. התחלנו ללמוד שם ... עברית, בתוך הכפר.

ש: בבית ספר?

ת: לא. במבנה ציבורי. עוד לא הכניסו אותנו לבית הספר של הכפר. לכפר ולבאר טוביה היה בית ספר משותף. לא היה לכפר ורבורג לחוד.

ש: בית הספר היה בבאר טוביה?

ת: בבאר טוביה. אנחנו הילדים הלכנו יותר מאוחר לבאר טוביה.

ש: הלכתם או נסעתם?

ת: הלכנו. בתקופה ההיא הלכנו ברגל. לא היו הסעות. מכפר ורבורג ... שתהיה בעיה, אבל

ש: זה חצי שעה ככה, נכון?

ת: כן. היינו הולכים ... המבוגרים בקבוצה אירגנו מרד – רוצים לחזור חזרה ללבנון.

ש: מה משמעותו של המרד? במה הוא התבטא?

ת: אמרו – למה לא לקחו אותנו למשק הקיבוצי? בואו נלך.

ש: כן.

ת: מה עשו? אספו את הילדים בזמן שהיינו בלימודים. במקום שנחזור הביתה אמרו – אתם לא חוזרים הביתה, אנחנו הולכים בחזרה. עלינו על הכביש הראשי, והאנגלים עוד הסתובבו פה. עלינו על הכביש הראשי לכיוון תל אביב והתחלנו ללכת ברגל. ואנחנו הקטנים בכלל התנדנדנו שם. ואז כל הכפר רץ, כל המבוגרים בכפר רצו להחזיר את הילדים הביתה.

ש: איך הם גילו את העניין?

ת: מישהו שם הלך וסיפר. הם התאספו, ואנחנו היינו כבר ליד מסמיה. הלכנו כל כך הרבה והצבא האנגלי הסתובב שם, התחיל לראות מה הולך פה.

ש: אתה זוכר מי הילדים האלה שאירגנו את המרד?

ת: היותר מבוגרים. ... היו שתי בנות שם.

ש: דוקא שתי הבנות. אחת מהן היא המדריכה?

ת: היתה מדריכה שלנו שבאה.

ש: יעל?

ת: כן. היא אירגנה את הסיפור ואנחנו הלכנו. לי היה טוב בבית, אני אומר לך עוד פעם, לי במקרה היה טוב. אבל חלק מהילדים לא התאקלמו. היה קשה מאוד להתאקלם.

ש: מה היו הטענות שלהם?

ת: אוכל ומנהגים ובית כנסת שאין להם.

ש: לא היה בית כנסת?

ת: לא היה. כפר חילוני.

ש: רוב המתישבים שם היו יוצאי רוסיה, נכון?

ת: רובם.

ש: אתה אומר שלא היה בית כנסת. זה היה משמעותי לגבי הבנים בחבורה?

ת: כן. אנחנו היינו הולכים עם ההורים כל יום שבת לבית הכנסת. פה לא היה שום בית כנסת, לא היה אלהים, לא היה שום דבר. האוכל לא היה לטעמנו, הנושא החברתי לא טופל. זאת אומרת לא היו, אחרי הלימודים לא היו לוקחים אותנו

ש: לא היתה פעילות חברתית גם אחרי הלימודים?

ת: לא היתה שום פעילות. כל אחד היה במשק שלו, במשפחה שלו, לדאוג לעצמו מה שנקרא. הבנות לא הרגישו טוב מכל הסיפור הזה והן החליטו שמחזירים את הקבוצה.

ש: מעניין שהבנות היו אלה שנשאו את נס המרד.

ת: כן.

ש: אתה היית בבית הספר. אתה מספר לי על מרד

ת: לפני בית הספר.

ש: מהרגע שהגעתם, כמה זמן עבר עד שהיתה המרידה הזאת?

ת: בערך חודש.

ש: ובמסגרת החודש ימים סיימתם ללמוד את העברית כקבוצה?

ת: עוד למדנו.

ש: עוד למדתם עברית כקבוצה אחת?

ת: כן, בתנאים שווים. לא היה ענין של, למדנו כולנו ביחד.

ש: אבל אתה מספר לי שהייתם בבית הספר, שם יצא המסע לכיוון

ת: לא, לא בבית הספר. לפני בית הספר, עוד בקבוצה שלמדנו עברית. אנחנו למדנו שם שלושה חודשים עברית. חודש, חודש וחצי לאחר שהתחלנו ללמוד אירגנו את המרד, דיברו אחד עם השני, לא היו מרוצים – בואו אנחנו נחזור. לא הבנו מה זה לחזור. ... מה זה ללכת ברגל.

ש: כן. אבל אתה הרגשת את התכונה או את ההכנה? הכנתם צידה, הכנתם תעודות?

ת: כלום. עכשיו הולכים. מעשה ילדים. באמת רצו אחרינו כל חברי הכפר ושיכנעו אותנו וכל אחד לקח את הילד שלו ושיכנע אותו לחזור ושיהיה לו טוב ואם תרצה לחזור יאפשרו לו לחזור בצורה מסודרת. אז חלק גדול, בעיקר הגדולים מהקבוצה, חזרו.

ש: חזרו חזרה?

ת: לכיוון מחנה העולים לחיפה ונותק הקשר בינינו.

ש: חלק מהקבוצה לא השתכנע?

ת: לא השתכנע ועזב בצורה מסודרת. הסוכנות לקחה.

ש: זאת אומרת הם חזרו לבתים אבל לא רצו להישאר.

ת: לא רצו להישאר שם.

ש: למה לדעתך היה כל כך חשוב לחברי המושב להחזיר אתכם כל אחד לבית שלו?

ת: הם ראו בזה כישלון גדול מאוד. אחר כך שוחחנו, יותר מאוחר כשהייתי כבר מבוגר ובבית הספר. הם ראו בקליטה מעשה ציוני בלתי רגיל כי זה היה הייעוד שלהם. הם טענו שזה היה הייעוד שלהם, לעבד פה

את האדמה ולהביא את היהודים לארץ. זה שהם לא הצליחו לקלוט את הילדים, זה בשבילם היה כישלון נוראי. הם לקחו את זה מאוד בכאב לב.

ש: אתה אמרת פה משפט אחד מאוד חשוב. אמרת שאנשי הסוכנות היו מעורבים.
ת: ביציאה.

ש: ביציאה, בהסדרת ההדורים. זאת אומרת היתה מעורבות של עליית הנוער, נכון?
ת: כן.

ש: אז אם היתה מעורבות של עליית נוער היה גם מימון לכל משפחה.
ת: כן, הם קיבלו.

ש: אתה יודע מזה?

ת: אני יודע שהם קיבלו כסף.

ש: איך אתה יודע?

ת: הם אמרו לי.

ש: המשפחה שלך אמרה לך?

ת: כן. הם קיבלו בהתחלה איזה סכומים.

ש: כדי להחזיק אותך?

ת: כן. הם קיבלו.

ש: ממי? הם אמרו?

ת: כן. מהסוכנות היהודית. העבירו את זה לכפר ומהכפר חילקו את זה. לא יודע. הם אמרו שהם קיבלו מימון. הם אמרו שהם נתנו מעל למימון הזה שהם קיבלו. אבל מימון הם קיבלו.

ש: עבור מה היה המימון?

ת: עבור החזקת ילד בבית. כל נושא הכלכלה, ההלבשה.

ש: יצא שקיבלתם, כל אחד בנפרד או בקבוצה, בגדים מהסוכנות? הגיעו חבילות?
ת: כן.

ש: אתה זוכר דבר כזה?

ת: כן.

ש: כמה פעמים זה היה?

ת: פעמיים בשנה.

ש: פעמיים בשנה קיבלתם ביגוד?

ת: ביגוד והנעלה. המשפחה טוענת שהיא הוסיפה מעל. בסדר.

ש: אוקיי. אז חלקכם

ת: הלך וחזר, אבל אנחנו נשארנו.

ש: כמה עזבו?

ת: בסביבות חצי.

ש: חצי מהקבוצה?

ת: כן.

ש: אם אני מבין אותך נכון אז רוב המבוגרים בקבוצה עברו?

ת: כן.

ש: והיתר, כל הילדים בני שמונה או תשע או עשר נשארו?

ת: כן. ביניהם אני.

ש: והמשכת לחיות בכפר?

ת: כן, ורשמו אותנו לבית הספר והלכנו לבית הספר המשותף בבאר טוביה. היינו בחברת הנוער של הכפר עם כל הפעילויות. היה שם הנוער העובד. זה לא היה של השומר הצעיר. ככה חיינו עד שגמרנו, אפילו לא גמרנו עממי.

ש: כיתה זו פחות או יותר?

ת: משהו כזה.

ש: בתקופה הזאת אתם הופרדתם? כל אחד בהתאם לרמה האישית והגיל והלכתם לכיתה אחרת?

ת: כיתה אחרת.

ש: לא הייתם ... ?

ת: לא. חילקו אותנו בין הכיתות בבית הספר המשותף.

ש: כמו ילד רגיל.

ת: כמו ילד רגיל.

ש: אתה שזוכר שעשו לך בחינות כדי לראות במה אתה

ת: כן. המורה של הכיתה עשתה לי בחינה והיא ראתה שאני טוב בעברית אז היא קיבלה אותי לכיתה. היינו שני ילדים מכל הקבוצה. אבל אז כבר לא היה ענין של, כבר נטמענו, זה כבר לא היה ענין, בהתחלה חיפשנו אחד את השני אבל אחר כך

ש: כן.

ת: זהו. הייתי עד כיתה זו ואחר כך עליית הנוער התחילה לקבץ קבוצה של ילדים לאו דוקא שעלו מסוריה ולבנון. לקחו אותנו מכפר ורבורג ולקחו כמה נערים שנשארו בתל-מונד וכפר הס, גוש תל-מונד.

ש: גם שם היו ילדים?

ת: כן. שם היו קבוצות יתומים מרומניה שהגיעו לשם.

ש: לא, אני מדבר על הסורים והלבנונים.

ת: לא. כבר לא שיחק הנושא הסורי הלבנוני. עשו מאיתנו קבוצה והביאו אותנו לחברת נוער בכפר יהושע. היינו ילידי סוריה ולבנון מאז, והרוב היו בעיקר ילידי רומניה.

ש: כשאתה אומר מאז, כמה מאז?

ת: חמישה.

ש: זה הכל?

ת: כן, זה הכל.

ש: ביניהם היה גם מוצרי בני?

ת: אני לא יודע. הוא לא היה איתנו. הוא היה אבל לא במחזור שלי.

ש: הוא היה אולי לפניך כי הוא מבוגר ממך?

ת: ... כן.

ש: אבל אתם שמעתם על כך שהיו ילדים סורים כבר בכפר יהושע?

ת: כן.

ש: איך ידעתם על זה?

ת: סיפרו לנו. היתה לנו מורה. שם באמת היתה לנו מדריכה מהכפר, חיה ארזי. היא היתה המרכזת של

הקבוצה והיא עשתה את זה בחום כזה, משהו בלתי רגיל. היא חילקה אותנו למשפחות. אני נפילתי אצל

משפחה מאוד מאוד טובה. כולם. קינאו בי במשפחה שהיתה לי. משפחת מור-מרקובסקי. חיה האשה.

הבעל היה אלוף משנה או סגן אלוף. בכל אופן הוא לא היה בבית. הוא היה מופיע פעם

ש: מה היה השם הפרטי שלו?

ת: לא זוכר.

ש: יש לי שאלה עקרונית – למה בעצם הוציאו אתכם מכפר ורבורג והביאו אתכם לכפר יהושע? היתה

בעיה מסויימת שבגללה עוד פעם לקחו אתכם, עוד פעם הכניסו אתכם למשפחות?

ת: הם הסבירו לנו שאנחנו נשארנו מתי מעט בכפר ורבורג. ... נשארנו מספר ילדים והם הולכים לקבץ

אותנו לקבוצה אחת כדי שאחר כך כשנלך להתיישבות, אז היה הנושא של גרעיני ההתיישבות, להתחיל

להכין אותנו לנושא הזה של ההתיישבות החקלאית. לכו כקבוצה אחת.

ש: כבר בכיתה ז' אמרו לכם שאתם מיועדים להכשרה לצורך התיישבות. היית מודע לזה.

ת: כן. לבוא לכפר יהושע שזה כפר מושבי לדוגמה. באמת עמד על כל העקרונות של עזרה הדדית ואי

העסקת פועלים זרים וכדומה. אז לקחו אותנו לכפר יהושע. בכפר יהושע ... חילקו אותנו עוד פעם כל

אחד למשפחה ולמדנו לא בבית הספר של הכפר אלא בבית ספר נפרד של הנוער. חילקו אותנו לשתי

כיתות או שלוש כיתות לפי רמה וגיל. עבדנו חצי יום ולמדנו חצי יום.

ש: בסדר הזה בהתאמה? עבדתם בבוקר ולמדתם אחרי הצהריים?

ת: לא. למדנו בבוקר ועבדנו אחר הצהריים.

ש: בוא קצת נבין לגבי בית הספר. מה זאת אומרת בית ספר נפרד?

ת: זה לא היה בית הספר של הכפר כמו בכפר ורבורג. זה בית ספר שהיה של עליית הנוער שחילקו שם

את הקבוצה.

ש: זה בעצם היה בית ספר לשתי כיתות?

ת: כן. זה הכל.

ש: במבנה נפרד? לא במסגרת בית הספר?

ת: כן.

ש: זה היה בתוך כפר יהושע?

ת: בתוך כפר יהושע במבנה נפרד וניהלה אותו חיה.

ש: חיה המדריכה, לא האמא המאמצת שלך.

ת: לא. חיה ארזי.

ש: מה למדתם שם? מה עשיתם?

ת: היינו שם למעשה מכיתה ז' ולמדנו שם שנתיים, ח' ו-ט'. לקחו אותנו משם לכפר הירוק.

ש: רגע, לפני שאתם עוברים לכפר הירוק, שאלה עקרונית חשובה – מהבחינה הזאת של טיפול של אלה שהביאו אותך הנה, עליית הנוער או הסוכנות, או פעילים אנשי סוריה שחיו בארץ, אתה בטח מודע לשמות כגון מנחם לוזיה, כהן אליהו מחולתה ועוד כמה שמות שהיו פעילים. האנשים האלה בתקופת השהייה שלכם בכפר ורבורג ולאחר מכן בכפר יהושע, באו אליכם, ביקרו, בדקו?

ת: במפורש לא.

ש: לא ראית אף פעם?

ת: לא ראיתי ולא שמעתי עליהם.

ש: אנשי הסוכנות או עליית הנוער באו?

ת: כן. פקידים היו. היום אני מזהה אותם. היו פקידים של עליית הנוער שבאו ובדקו.

ש: מדי כמה זמן ...

ת: איך אתם מרגישים ואיך זה ויש לכם או חסר לכם ...

ש: הם אספו אתכם כקבוצה?

ת: כן. שוחחו איתנו.

ש: כמה פעמים זה התבצע אתה זוכר?

ת: בכפר ורבורג מעט מאוד. בכפר יהושע קצת יותר.

ש: כשאתה אומר מעט מאוד זה פעם בשנה?

ת: פעם בשנה, משהו כזה. שנה, שנה וחצי.

ש: בכפר יהושע זה היה כבר בתדירות יותר גבוהה?

ת: כן. אני חושב שחיה דאגה לזה.

ש: בכפר יהושע, חוץ מהענין הזה של לימודים ועבודה, מישהו בא להכשיר אתכם רעיונית? אמרת

שהכוונה היתה לעשות מכם קבוצה ...

ת: שנלך לנח"ל ומהנח"ל להתיישבות.

ש: מישהו הכשיר אתכם רעיונית או היו הרצאות של אנשים מן החוץ?

ת: לא. זה הכפר עשה את זה. לא היה מישהו מבחוץ.

ש: מה היית יכול לומר היום על החינוך ההתיישבותי? מה קיבלת מהמסגרת הזאת של ההכשרה?

ת: כל הנושא של ההתיישבות, הכל לקראת ההתיישבות, בעיקר בנושא הכפר ... לשכנע ללכת לעשות ...

המושבים. דיברו שם הרבה מאוד על עזרה הדדית, מה שהיום לא עושים. נושא של חלוקת משאבים ...

ש: קצת משונה לי שבמושב עובדים מדובר על חלוקת משאבים כאשר כל משק הוא בעצם עצמאי.

ת: כן, אבל מכסות הייצור ...

ש: כל המושגים הקשורים לחיי המושב, לשיתוף הפעולה בין חברי המושב.

ת: עשו את זה בכפר ועשו את זה יפה מאוד. עשו את זה חברים מהכפר. היו שם חברים דגולים. בסך הכל הם הכינו אותנו לרעיון ההתיישבות המושבית.

ש: והשלב הבא, לאחר שסיימתם שם? מדוע סיימתם קודם כל? אני לא כל כך מבין למה פתאום סיימתם שוב בכפר יהושע?

ת: כי בכפר יהושע אמרו לנו שיותר מללמד אותנו עד כיתה ט' אין להם כוחות. אז הם אמרו לנו ללכת לבית הספר החקלאי שהוקם באותן שנים בארץ, הכפר הירוק, שם נקבל גם את ההשכלה וגם את ההכשרה של בית ספר חקלאי. שמחנו מאוד ויצאנו לכפר הירוק, למרות שאני אישית מאוד הייתי עצוב שעזבתי את המשפחה שלי. מאוד נקשרתי אליהם, הרבה יותר מאשר למשפחה בכפר ורבורג.

ש: מה עם ההורים שלך? מה עם האחים המבוגרים? הם באו לבקר אותך? שלחו אליך מכתבים? מה היתה מהות הקשר?

ת: ההורים נשארו בביירות, הם לא יכלו לבוא לארץ. פרצה מלחמת השחרור והם נשארו שם. הקשר היה מעט מאוד עם המשפחה בחיפה. היתה לנו משפחה בחיפה, האחיות של אמי. הם היו מעבירים דרך תורכיה מידע או מכתבים וזה היה מגיע לחיפה. הייתי מגיע לחיפה מדי חצי שנה לביקור.

ש: אז שמרת קשר ... משפחה מחיפה. איזו משפחה זו?

ת: היתה לי סבתא בחיפה והיו לי שתי דודות בקרית אתא.

ש: בקרית אתא הייתה קהילה של יוצאי לבנון?

ת: לא, לא יודע. הדוד שלי היה גר בכפר אתא.

ש: ובחיפה?

ת: ברחוב השומר, שם היתה לי סבתא והיתה לי דודה.

ש: כולם יוצאי ביירות?

ת: כולם. הם באו עוד לפנינו.

ש: בכמה שנים?

ת: האמת שלפני שנולדנו אבי עבד בנמל חיפה.

ש: בשנות השלושים?

ת: כן. הוא היה גר למטה בעיר. היתה לנו דירה שכורה.

ש: יחד עם אמא?

ת: יחד עם אמא והילד הגדול שהיה. הוא חזר חזרה לביירות ואנחנו נולדנו שם.

ש: הוא עסק כאן בעבודות, בנו אז את הנמל בשנות השלושים. על העבודות האלה אתה מדבר?

ת: כן.

ש: 1931, 1932, משהו כזה?

ת: כן.

ש: כמה שנים הוא היה בחיפה?

ת: שלוש, ארבע שנים.

ש: למה הוא חזר?

ת: מצב כלכלי כנראה.

ש: לא היתה עבודה או הסתיימו העבודות?

ת: כן.

ש: אוקיי. תודה בשלב זה.